

Nu cunosc vreun criteriu mai relevant pentru așezarea interioară a omului decât muzica pe care o ascultă. Nu este un standard matematic și pot exista excepții notabile, dar, de cele mai multe ori, funcționează cu o precizie uluitoare pentru a determina starea sufletească a cuiva. Este relevant atât ceea ce îți place cât și, mai ales, ceea ce îți repugnă, ce nu poți suporta, ce te aduce la paroxismul plictiselii și neliniștii.

Sinologul Simon Leys povestește cum, aflându-se într-o cafenea obișnuită, cu oameni care sporovăiau vrute și nevrute, într-o atmosferă degajată, a trăit o epifanie. La radioul din bar se auzea înșiruirea binecunoscută de cântece pop, complet indistincte pentru cel care nu este pasionat de gen. Doar că, la un moment dat, calupul ordinar a fost întrerupt ca din senin de cvintetul pentru clavecin al lui Mozart. Și de unde toată lumea pălăvrăgea neabătut și fără complexe, peste cafenea s-a așternut o liniște stânjenitoare. Nimeni nu mai spunea nimic, iar oamenii au devenit dintr-o dată îngrijorați, neștiind ce să facă sau să spună. Situația a fost salvată de un curajos care s-a îndreptat hotărât spre radio și a schimbat postul regăsind aceleași bucăți pop nedefinite. Ca prin minune, oamenii și-au recăpătat suflul, figurile detașate și preocupările relaxate. Nu mai era nimic care să le tulbure deprinderile frivole. Leys merge mai departe și vede în acest episod o respingere a frumuseții, o „insultă intolerabilă resimțită de mediocritate” și nu am de gând să-l contrazic. Dar, la un nivel mai primar, este vorba pur și simplu de imposibilitatea de a gusta din liniștea și așezarea unei ordini mai înalte.

O știu foarte bine din propria experiență și o poate confirma oricine a mers la biserică după anii de tinerețe, când minutele se scurg exasperant, când aștepți rugăciunile de final foindu-te fără încetare, iar prezența acolo pare un sacrificiu demn de cei mari mucenici, capabilă, în mintea neofitului, să răscumpere grele păcate. Nu este doar plictiseală, este o alcătuire sau, mai bine spus, o nedesăvârșire internă care nu te lasă să pătrunzi în acea lume, deși simți cumva că este mai plăcută și mai atrăgătoare decât cea din care vii.

Muzica, la fel ca mersul la slujbe, îți cere un efort care nu este neapărat tehnic, deși nu contest

că pot exista oameni care să guste ambele experiențe ca virtuozitate, fără un mare câștig sufletesc, însă. Totuși, efortul de a ajunge să apreciezi muzica de calitate (clasică, în esență) este, în primul rând, unul de ordonare a sentimentelor, de deprindere a justelor sentimente, de a simți ceea ce trebuie să simți. Cu alte cuvinte, este, în primul rând, un exercițiu al virtuților, iar muzica îți ilustrează amplu de ce segmentările etic/estetic au sens – dacă au – doar într-un orizont modern. Pentru omul Tradiției, Adevărul, Binele și Frumosul merg întotdeauna împreună.

Pe de altă parte, aprecierea muzicii înalte nu este doar o consecință a nevoițelor sufletești, ci poate chiar ajuta considerabil în această luptă cu sinele căzut. Altfel spus, relația nu este într-o singură direcție. La fel cum muzica proastă corupe simțirea, în același fel muzica bună o poate educa. Cineva, de pildă, povestea cum a fost nevoit să schimbe canalul muzical din mașină și din casă pentru a-i oferi o educație muzicală mai răsărită copilului. Nu a făcut-o din plăcere, ci din nevoie. Cu timpul, însă, a ajuns să nu se mai poată dezlipi de acest tip de muzică și să resimtă orice intruziune pop ca insuportabilă și, mai mult, să dobândească o liniște pe care nu o avea înainte de acest exercițiu impus.

Acum, dacă avem în vedere antropologia tridimensională ortodoxă (trup, suflet, duh) nu ar trebui să scăpăm din vedere nicio clipă că muzica, cel puțin cea clasică, rămâne întotdeauna pe palierul sufletesc. Din punctul nostru de vedere, adică al celor îmbibați de miasmele modernității, problema o reprezintă greutatea pe care o avem în a ne ridica măcar și la acest nivel. De cele mai multe ori nici nu ne dăm seama de problemă și încercăm să împăcăm lucruri incompatibile (vedeți câți preoți români cunoscuți NU recomandă rockul!).

Părintele Serafim Rose povestea o întâmplare survenită cu un tânăr pelerin, care petrecuse mai multă vreme într-o altă mănăstire din America și care a venit la Platina pentru a discuta probleme foarte rafinate despre rugăciunea lui Iisus, monahismul adevărat, Sfinții Părinți șamd. În timp ce se plimba pe lângă mănăstire, Părintele Serafim a observat cum tânărul asculta rock, se legăna în ritmurile muzicii și pocnea din degete. S-a dus la el și l-a întrebat dacă nu simte vreo contradicție între muzica pe care o ascultă și duhul Părinților, însă tânărul nu a sesizat nicio cacofonie în gusturile sale: „Nu, nu e nicio contradicție. Când vreau ceva duhovnicesc, pun caseta cu Bătrânul.”

Povestea acestui tânăr vorbește, în primul rând, despre compartimentalizarea vieții noastre moderne, în care avem un sine distinct pentru fiecare situație socială, iar orice unitate a persoanei este spulberată. Când mergem la biserică suntem ortodocși, când ne întâlnim cu prietenii din afară suntem seculari, când ascultăm muzică, ascultăm ce se întâmplă se ne placă, de regulă o prostie șamd.

După cum remarca un prieten, această fragmentare are rădăcini adânci, iar oamenii nu mai văd niciun fel de implicații în duhul anumitor forme artistice. Secționează chirurgical litera de duh și se așteaptă ca lucrurile să meargă neabătut, la fel de bine ca întotdeauna. Nu se va întâmpla asta.

Nu demult, de exemplu, Mănăstirea Vatopedu din Sf. Munte lansa un album de balade rock cu versuri creștine. „Câtă vreme mesajul este 'ok', muzica și etosul ei nu mai contează” pare a fi noua deviză. Desigur că forma și fondul sunt inextricabil legate și orice încercare de a dovedi contrariul eșuează lamentabil (încercați să puneți Psalmi pe rock sau pe hip hop).

În China clasică, ritmurile muzicale erau etalonul prin excelență pentru a afla starea lumii, până într-acolo încât se spune că un conducător își trimitea armata să prevină o revoltă doar ascultând muzica cântată în popor. În zilele noastre, te surprinde mai puțin sălbăticia muzicii, cât lipsa de atenție acordată ei sau, dimpotrivă, apărarea până în pânzele albe a sălbăticii muzicale. Oamenilor ori nu le pasă ce ascultă, ori sunt atât de prinși de niște gusturi discutabile încât caută să-și raționalizeze slăbiciunile.

Muzică reflectă, însă, așezarea sufletului, iar așezarea sufletului reflectă, din punct de vedere politic, lumea. Nu întâmplător, în „1984”, prolii ascultau melodii stupide, cvasiidentice, compuse de un aparat, alternate cu unele cântece „de ură”, „lătrate”, „care semănau mai degrabă cu răpăit de tobe”.

Încă nu am auzit de cineva bine rânduit sufletește, dar cu preferințe muzicale la zi. Dar se poate să mă înșel și eu, iar lumea modernă să reușească a invalida ce era evident pentru oricine până nu demult.